

Borba za istinu

Polako se slažu utisci nakon završetka štrajka u obrazovanju i znanosti. U javnosti vlada nepodijeljeno mišljenje da se radi o najvećem štrajku prosvjete u povijesti demokratske Hrvatske, te da je taj štrajk do sada najbolje pripremljen, osmišljen i organiziran. Odabran je i pravi trenutak, u godini prije izbora, te u tjednu prije donošenja Proračuna. Sve to su još ljetos osmislili čelnici tri sindikata vertikale obrazovanja i već tada nizom medijskih istupa pripremili javnost na opravdanost borbe za plaće. **I dok sve to baš svi priznaju, ne slažu se baš svi da su ti isti ljudi posao dovršili jednako kvalitetno kao što su ga i pripremili.**

Nemam namjeru uvjeravati da su i pregovori bili jednako uspješni. Svatko o tome može suditi sam iz analitičkog pojašnjenja rezultata štrajka u Vjesniku Vertikale koji su dobili svi zaposlenici. Međutim, ovdje bih htio nešto reći o očekivanjima nastavnika, sindikata i javnosti te njihovim reakcijama na ishod štrajka.

Svi su mediji neposredno nakon potpisa sporazuma s Vladom istakli da su sindikati uspjeli. Dan prije potpisa, nakon večernjeg sastanka tri središnja tijela sindikata vertikale, na noćnoj konferenciji za tisak u 23h, mnogobrojni novinari čuli su konačne zahtjeve sindikata i uvjete za prekid štrajka. Sutra, nakon potpisa usporedili su ono što su slušali tijekom kampanje, ono što su čuli noć prije, i ono što smo na koncu potpisali te ispravno zaključili da smo dobili gotovo sve što smo tražili.

Međutim, već dan iza toga počinje pomutnja. Manjinski sindikati spremno, kao iz busije, napadaju postignuto. Međutim, i dio naših nastavnika izražava nevjericu. Novinari postaju zbunjeni, jer su reakcije nekih zaposlenika suprotne onome što su pisali prva dva dana. Pod takvom impresijom neki mijenjaju stajalište i pišu o izbornim "mrvicama". Bez analize sporazuma oslanjaju se na reakcije onih koji im se javljaju, a javljali su im se samo oni koji su nezadovoljni.

Tada započinje naša borba za istinu. Dok je motiv manjinskih sindikata pokušaj otimanja članstva, uzroke reakcije dijela nastavnika otkrili smo tek kasnije.

Usljed toga u prva tri tjedna nakon štrajka obišli smo gotovo sve veće gradove u Hrvatskoj, od Osijeka do Pule, od Dubrovnika do Zagreba. U većini sredina povjerenici sindikata na sastanke dolaze s nevjericom, ali nakon temeljite diskusije odlaze veoma zadovoljni uz snažni pljesak. Sindikatima vertikale članstvo raste. Borba za jedinstvo naših organizacija protiv sindikalnih razbijača čini se dobivenom. U visokom obrazovanju niti jedan jedini glas nije bio protiv, pa čak niti suzdržan. U osnovnom školstvu uglavnom jednoglasna potpora. U srednjem školstvu tek je u dvije sredine situacija nedefinirana, a u svim drugima velika podrška. Glasovi protiv, tamo gdje ih je bilo, broje se na prste jedne ruke. Najteže i najzanimljivije bilo je u Osijeku. Pred stotinjak povjerenika iz sva tri sindikata odvijala se vatrena diskusija. Tijekom sastanka prolamao se pljesak čas zagovornicima sporazuma, čas suprotnoj strani. Bilo je i u uvreda na račun čelnika. Konačni ishod sastanka: podrška sporazumima, uz samo jedan glas protiv i jedan suzdržan.

Zaključili smo, dobar dio povjerenika nije bio upoznat s prednostima sporazuma. Sporazumi su nešto

složeniji ovaj puta, pa se zato razjašnjavanje pokazuje nužnim. Međutim, iznenadilo nas je da jedan manji broj povjerenika nije poznao stvarne ciljeve štrajka. Naime, neki nisu pročitali naše materijale, naš prvi Vjesnik Vertikale nisu niti podijelili, a štrajku su pristupili veoma površno. Takvi povjerenici bili su uzrok loma u komunikaciji između sindikata i članstva. Neki su se bojali da im štrajk ne uspije pa su ljudima obećavali svašta. Otuda nerealna očekivanja i razočarenje dijela članova, jer su očekivali rast plaća od 20% u jednoj godini. Naravno, nikada, nigdje i nitko to nije postavio za cilj štrajka, jer je na sindikalno-kompetentnim mjestima jasna nerealnost takvog zahtjeva.

Naša borba za istinu mora i dalje trajati, ne više zbog povjerenika i jedinstva organizacije, već zbog svakog člana i vjerodostojnosti u budućim štrajkovima. Najbolje ćemo to obaviti referendumom i zato sam njegov zagovornik. Svaki se član treba opredijeliti i osvijestiti stvarne dimenzije rezultata štrajka.

Nezadovoljstvo je nešto veće kod starijih zaposlenika, što je i logično, iako valja reći da su oni već ranije dobili dvije vrste dodataka za godine staža. Stoga, neka im misao bude plemenita, neka osjete zadovoljstvo time što su sudjelovali u povijesnom štrajku. Njime je otvorena perspektiva za rad u prosvjeti.

Uočili smo i nezadovoljnike s političkim motivima koji su očekivali da ćemo srušiti Vladu.

Paradoksi

Opisana situacija upućuje na hrvatsku mentalitetnu situaciju i otkriva niz zanimljivih paradoksa.

Prvi paradoks. Iako je većina članova brzo shvatila prednosti sporazuma ostala je nijema. Stvorena je iluzija neuspjeha jer su po običaju glasni samo nezadovoljnici. Iako su zaposlenici stvarni pobjednici ovoga štrajka, a ne Vlada, oni nisu navikli svoju pobjedu isticati i u njoj uživati. Još manje imaju potrebu nekoga u to uvjeravati. Posljedica je to hrvatske neuroze, mazohističke orijentacije na negativno i depresivne pomirbe s gubicima. Jesu li naši ljudi toliko puta zgaženi, zapušteni i zaboravljeni da jednostavno u neku svoju pobjedu niti ne vjeruju, unatoč brojkama i argumentima. Kako to da je dio ljudi tako lako prijemčljiv za destruktivnu propagandu?

Drugi paradoks. Manjinski sindikati obavljaju svoju misiju. U borbi za članstvo svaki sporazum većinskih sindikata proglašavaju sramotnim. Uvijek su to radili. Poruka je jasna: ako nisu uspjeli sindikati onda je uspjela ona druga strana, tj. Vlada. Time djeluju antisindikalno, potkopavaju ugled sindikata, slabe vjeru ljudi u moć kolektivne akcije i u uspjeh u budućim aktivnostima. To je veliko zlo za ljude u prosvjeti.

Treći paradoks. Postoji apriorno nepovjerenje prema svim društvenim strukturama, pa i sindikatima. Za dio ljudi svi su nepošteni i svi su ih spremni izigrati. Tako na primjer, o nama se pričalo da smo primili mito od Vlade. Iako je s obzirom na kvalitetu sporazuma logičnije pomisliti da smo mi podmitili nekoga u Vladi, ako već mislimo da u ovoj zemlji ništa ne ide bez mita.

Četvrti paradoks. Ljudi su toliko puta izvarani usljed čega postoji opće nepovjerenje u sve koji imaju neka javna zaduženja, pa i u sindikalne čelnike. To je pogubno za javne poslove. Osobno, kao osnivač prvog slobodnog hrvatskog sindikata, vodim Sindikat znanosti 15 godina bez ikakve mrlje, uživam visoko povjerenje ljudi u Sindikatu upravo zbog čestitog i predanog rada. Međutim, na žalost to nije tako u drugim sindikatima. U sindikatu učitelja imali su nekoliko financijskih afera, usljed čega su dva prethodna predsjednika smijenjena, a srednješkolci još plaćaju dugove svoje bivše predsjednice. Dakle, ima razloga za podozrenje, čak i spram sindikata, ali ne i za nelogičnosti. Naime, nelogično je da su ova tri čelnika začela cijelu kampanju, organizirali štrajk, i vodili ga samo zato da bi prevarili i izigrali one iste ljude za koje su to sve napravili. Nelogično je da su sve sjajno organizirali a da bi onda zakazali u pregovorima.

Peti paradoks. Sjetih se ovih dana Radmanovih riječi o Hrvatskoj kao ludoj zemlji, u kojoj teškoće imaju samo oni koji nešto poduzimaju i ostvaruju uspjeh. Da nismo baš ništa poduzeli danas bismo imali mir, i ne bismo čitali uvrede i napade. Čelnike sindikata državnih službenika koji nisu pozvali ljude u štrajk, koji potpisuju sve što im Vlada ponudi, nitko ne proziva. Da mi nismo ništa inicirali članovi bi prihvatili pet posto samo za iduću godinu, mislili bi da tako mora biti i još bi pitali kada će biti isplata. Kada se ništa ne poduzima to je normalno i redovno stanje, kada se poduzima onda je to malo, krivo i gotovo zločin, do te mjere da su nam neki prijтели prelaskom iz vertikale u horizontalu.

Šesti paradoks. Do sada su prosvjetari puno puta štrajkali i nikada nisu ništa relevantno postigli. Sada kada imaju daleko najveći rezultat nakon nekog štrajka sada su nekima to mrvice. S čime to oni mjere? Sa svojim snovima, željama i maštanjima. Kakvi su im to apetiti ako su im mrvice 280 do 450 kuna porasta mjesečne plaće svake godine u idućih šest?

Sedmi paradoks. Kritike na račun bivših čelnika sindikata nakon neuspješnih štrajkova nisu bile niti približno ovako oštre kao sada, nakon nesumnjivo najvećeg ostvarenja. Pogledajmo.

Osmi paradoks. Rast naših plaća u samo jednoj od tri iduće godine bit će veći nego u čak pet prethodnih godina. On je i dva puta veći od rasta troškova života. Kupovna će nam moć na kraju razdoblja porasti najmanje za trećinu. Već nakon godine dana zaostajanje od 18,2% za privredom prepolavljamo a nakon tri godine svodimo na 4 do 5%. Dok će za tri godine u drugim javnim i državnim službama povećanje plaća iznositi oko 19%, kod nas u prosvjeti iznositi će 27%. Dakle, za tri godine stajat ćemo 8% bolje od njih, a za šest godina čak 14%. Dakle, odmičemo se ne samo u odnosu na privredu, već i na druge javne i državne službe, iako to zpravo i nije bio cilj štrajka, već samo dostizanje plaće nastavnika početnika na razinu od 10% iznad prosjeka privrede. Postigli smo i jedno i drugo. 8% rasta godišnje, 60%-tak posto ukupno nisu mrvice. **Ako smo to sve postavili za cilj štrajka, a zatim to i ostvarili, zar smo za cilj postavili mrvice? Kako to da nas nitko nije u vrijeme prije štrajka na to nije upozorio, ili barem izrekao?**

Deveti paradoks. Svi smo htjeli kraće razdoblje sporazuma. Međutim, kada smo postigli osigurač (rast plaća vezali uz rast BDP-a) tada bi nam bilo bolje dulje

razdoblje. Naime, šest godina je bolje nego pet. Prosvjetni dodatak na pet godina iznosio bi 2,5% a na šest je 2,2% ali bi zato u šestoj godini kretali u pregovore s nula posto, ovako krećemo i u toj šestoj godini sa 6% u startu. Zapravo bilo bi bolje da smo sporazum za prosvjetu ugovorili na više od šest godina. I BDP će rasti ulaskom u EU. Za takvo promišljanje u vrijeme štrajka nitko nije imao hladnu glavu. Tek smo naknadnom analizom potpisanih sporazuma to otkrili. Tako da se zapravo niti na šest godina ne treba žaliti.

Deseti paradoks. Čuli smo više puta da ljudi nešto prigovaraju sporazumu a kada se uvjere u suprotno, onda počinje panika i nerazložni strah da će ga neka buduća vlada otkazati. Gotovo da nam se i to prigovara. Bolje bi bilo da sporazuma nema, jer ga onda nitko ne bi mogao otkazati.

Jesmo li mogli više?

I na koncu, jesmo li mogli postići više? Nismo, jer sindikalna tijela nisu za cilj postavila više. Nismo, jer smo vjerodostojnost gradili na statistici i matematici, a baš time smo i pridobili javnost. Nismo, jer bi bilo krajnje neodgovorno promijeniti zahtjeve bez analitičkog temelja samo zato što smo imali odličan odziv u štrajku. Najveću bismo grešku napravili da smo podlegli euforiji koja nas je zahvatila. Povećani apetiti zbog dobrog odziva veliki su bumerang. Dali bismo argumente Vladi, izgubili potporu roditelja i javnosti, i ušli u prostor mogućeg slabljenja štrajka. **Ulazak u drugi tjedan nosio je sa sobom ozbiljne rizike. Ti bi rizici bili prihvatljivi da nismo ostvarili cilj.** Kada smo ga ostvarili ti su rizici besmisleni s racionalne točke gledišta. Dojam da smo mogli sve vrlo je varljiv i zato sam sretan što smo sva tri zadržali razum i hladnu glavu.

Mi smo pogrešno procijenili samo vrijeme koje će nam biti potrebno za ostvarenje naših ciljeva. Osobno sam mislio da će nam trebati godina dana raznih oblika pritisaka. Veliki odziv na štrajk pomogao je brzini ostvarenja naših zahtjeva (ali i politička situacija). Međutim, veliki odziv na štrajk ne pomaže povećanju naših zahtjeva. Što štrajk dulje traje, zahtjevi mogu biti i manji, a ne kako naivni misle veći. Sindikati su najjači u vrijeme pred štrajk i na početku štrajka.

Realna i nerealna očekivanja

Grci su ovu jesen štrajkali šest tjedana i nisu ništa postigli, jer su tražili 45% odmah u jednoj godini. Time su Vladu uvjerali da sporazum s njima nije moguć. Nerealni zahtjevi ostavljaju pregovarače na margini. Stvar je tu jednostavna. **Poslodavac će ti popustiti samo onda ako mu je šteta od popuštanja manja nego od nepopuštanja.** U Grčkoj bi Vlada imala veće štete od popuštanja.

Svi naši problemi nakon štrajka mogu se svesti na jedan zajednički nazivnik: nerealna očekivanja, tj. očekivanja iznad ciljeva koje su postavili sindikati vertikale prije štrajka. Naravno otvara se pitanje kako to mi znamo da je ono što smo tražili i što smo postigli zapravo maksimum realnoga, a da je sve drugo nerealno. Što je kriterij za takvu našu ocjenu?

Prvo, cilj je bio 10% iznad prosjeka privrede za nastavnika početnika. Toliko je nastavnik imao samo u prvom kvartalu 2000. godine, niti prije niti poslije. Kasnije je taj postotak stalno padao da bi ove godine dosegnuo dno, 7% ispod prosjeka privrede. Osim toga, intuitivno je vidljivo da je taj cilj visoko postavljen, jer nastavnik s vss-om, s jednom godinom staža treba imati 10% veću plaću od prosječne. Prosječna plaća odgovara radniku između srednje i više stručne spreme u privredi koji ima 20 godina staža i iskustva.

Drugo, ako je već cilj dobro postavljen trebalo je, kažu, ugovoriti kraće razdoblje. To nije bilo moguće jer je Vlada obavezna u proračunskoj politici slijediti određene međunarodne limite proračunske potrošnje, uključujući i rast plaća, a što kontrolira MMF i EU institucije (u sklopu Maastrichtskih kriterija). Na temelju toga u velikoj većini europskih zemalja rast plaća nije veći od rasta troškova života (pa niti tamo gdje je položaj prosvjete lošiji nego kod nas). U Sloveniji su na primjer zbog tih razloga sporazum morali provoditi kroz četiri godine. U Hrvatskoj će sada rast plaća u prosvjeti godišnje biti dva i pol puta veći od troškova života, i u visini nominalnog BDP-a, što upućuje da je time **dotirnuta gornja granica za rast plaća u jednoj godini**. Tim prije valja imati na umu da je Vlada obavezna i prema drugim službama koje ne stoje ništa bolje od prosvjete (kultura i državna uprava).

Treće, u Njemačkoj milijun ljudi štrajka za 1,5% što govori o zrelosti i realnosti sindikalnih očekivanja.

Sindikati ljude ne mogu obogatiti ali mogu zaštititi njihovu relativnu cijenu rada i dostojanstvo profesije, a to znači očuvati vrijednost njihovih plaća u relativnom smislu, pratiti rast plaća u drugim segmentima društva. Upravo to smo učinili.

Je li Hrvatska postala zemlja znanja?

Osim nerealnih očekivanja susreli smo i nerealne interpretacije. Vjerovati da je Hrvatska postala zemlja znanja, nakon što su plaće dogovorene nije razumno. Kada samo u Vladi skinuli štrajkaški bedž ponuđeno nam je da stavimo Vladin bedž Hrvatska zemlja znanja. Mi smo to odbili. Hrvatska nije zemlja znanja dok god ima škola koje rade u smjenama, dok god sveučilište nije pravno integrirano, dok god u našoj zemlji ima svega 7% osoba s diplomom, dok god postoje privilegirani upisi na sveučilište, dok je god u ovoj zemlji važnije što je bilo prije petnaest godina, a ne ono što će biti za petnaest godina...

Niti plaće nisu sasvim riješene. Osigurali smo rast osnove, ali je sada pred nama jednako težak zadatak: povećati raspone za nastavnike od početnika do zaposlenika pred mirovinom. Za realizaciju tih novih

zadataka nužno je jačati vjeru ljudi u sindikate i širiti optimizam, a pogotovo kada za to ima puno razloga.

Eho ovog štrajka naš je kapital. Ne smijemo dopustiti da on iščezne.

Manjinski sindikati i peticija

Manjinski sindikati organizirali su i peticiju. Kao sve i to su napravili na diletantski način. Svaka ozbiljna peticija mora imati tri kolone: čitljivo ime i prezime, broj osobne iskaznice i potpis osobe. Njihova peticija ima samo jednu kolonu: potpis. Tako doista mogu "skupiti" tisuće potpisa bez ikakve provjere. Mi znamo da peticiju iz redova naša tri sindikata nije moglo potpisati više od dvije tisuće, u to vrijeme još neinformiranih ljudi.

Što je smisao ovakve peticije? Otkazati sporazum? I što tada? Štrajkati za bolji, i to odmah? To je ne samo besmisleno, već i nemoguće nakon usvojenog proračuna i nakon što veliki broj naših ljudi prihvaća sporazume. Predlagati otkazivanje sporazuma bez ikakve vjerojatnosti da bi mogli postići bolji smatram krajnje beskrupuloznim postupkom prema samim ljudima. Samo radi promocije svojih iščašenih stavova i svojih mini sindikata spremni su ljudima uskratiti stabilan, siguran i visoki rast plaća.

Bilo bi korektnije da Preporod i sindikati, koji nisu ništa potpisali, nastave štrajkati sami, i izbore svoje ciljeve kada već s ostvarenjem naših nisu zadovoljni.

Kada bi to i htjeli pokušati ne bi imali s kime. Samo je *Preporod* među njima nešto veći sindikat s pet tisuća članova. Ostali imaju od deset do 200 članova.

Možda bi manjinski sindikati drugačije nastupali da sudjeluju u pregovorima. Međutim, *Preporod* ne može biti u pregovorima iz istog razloga zašto *Hrvatska čista stranka* prava ne sjedi u parlamentu. Kao što ona nije dobila dovoljno glasova tako niti Preporod nema dovoljno članova prema Zakonu o radu. Međutim, postoji i dodatni razlog. Uvjerili smo se da kada gospodin Stipičić pregovara Vladini predstavnici znaju ono što ne bi trebali znati.

Politiku napada na sve druge sindikate vodio je i prethodni predsjednik Preporoda gospodin Filipović, koji je dobio mjesto ravnatelja Zavoda za školstvo.

Zanimljivo, vodim već godinama dvije sudske parnice protiv dvojice pojedinaca. Jedan me zbog štrajka nazvao rušiteljem Republike Hrvatske, a drugi me oblatio sasvim suprotno, da radim za Vladu. Taj drugi je Vinko Filipović. Kao što vidimo, za Vladu radi on, a ja i dalje s članovima organiziram štrajkove unapređujući prosvjetu. I time gradim Republiku Hrvatsku.

U Zagrebu, prosinac 2006.

Vilim Ribić
predsjednik Velikog vijeća Sindikata znanosti